

❖МАКЕДОНИЈА❖

Лијепа земљо, да ли ће се у времену које нам предстоји десити то да ти продишеш својим вјековним плућним крилима, да се открију у теби од давнина положени залози и преображењско сјеме затрто у тековинама новог доба израсте у младицу која не зна за вијек и вријеме? Испод мреже шиптарске мафије, бизниса твојих политичара, сироте економије, сваштарских пијаца на ливадама тик поред стада оваца, ти лежиш - мала сељачка земља, опојне поезије и музике, живих дамара живота и језичких врела.

Ко ли ће и да ли ће ико осјетити кад твој чобан на бачији тихо рекне “не созерцувам” – не схватајући поруку громко пуштену са сусједне бачије да одјекује низ стијене – ко ће осјетити у само тој једној ријечи талог вијекова? Ко ће и помислити да се тај глагол налази као круна у степенастом когнитивном низу: *разумијевања – схваћања – њоимања – созерцања*? И да ли ће помислити о његовом древном коријену и народу који је чуо и памтио ту ријеч из својих књига? Или ако овом чобанину друг дође и каже да “прелестува” док прича о измишљеном “међедићу” из фолклорне фантастике и отмици дјевојке, ко ће иза прве семантичке површи значења: *умишљааш, лажеш*, слутити да се иза “прелестување” крије древна ријеч за кривовјерје? И да је прва и примарна истина судећи по томе, истина вјере, а да све друге истине, макар оне биле и пуке информационе јединице, произилазе из те једне и једине...

Чујемо да твој народ излази “надвор”, а оно не на неки двор, него испред куће, у двориште по нашем. Немамо проблем да разумијемо твој језик, јер уистину то је један језик, са локалним варијантама и својим донекле самосталним дијахронијским развојем. Чујемо онај полуглас који смо затрли, средњовјековно слово, неизбежно у баш свакој ријечи, макар на њеном крају, кога ти чуваш. “Тъга за југ” гласи назив једне пјесме Константина Миладинова, гдје тужни и болешљиви младић боравећи у сјеверној земљи жали за сунцем и благодатима југа у својој домовини.

Није случајно што је на твојој застави управо сунце, јер си земља југа, али није случајно ни то што је то старо знамење Александра Македонског преузело твоје државно вођство данас да се њиме дичи. Проблем јединства нације и њене независности су потражили у античком времену, као да ништа друго нису могли издвојити да те обиљеже као посебну и постојећу поред других малих балканских земаља, него да копају по антици, која припада цијелој оновременој Европи а заправо је аутентично грчка. Умјесто да ти граде ћуприје, уреде њиве, очисте ријеке и упосле народ, они пабирче по историји и анестезирају те инјекцијом националног заноса, који сам по себи, без прегалачке енергије, не значи ништа макар да је и сува истина...

А твој народ то и не треба. Као да он не зна ко је и шта је и без дневне политике. Па за њега је не бити са својима и на своме исто што и не постојати. Сјети се само страшног израза “небиднина” Аце Шопова прије вијек и по изреченог да изрази страх од

овог непостојања. Ми Срби немамо глаголску именицу од “бити”, поготово не у негацији, ова твоја је изражајнија од било какве пјесме, од било каквог политичког манифеста, и тешка као “тџа” што веје из твојих печалбарских пјесама, и љубавних вапаја... И сама ријеч “печалбар” – у значењу онога који ради изван своје земље, па се у њу повремено враћа – нема никакву етимологију изведену о *рада* и *дјелања*, него од *йечали*, старе ријечи за жалост... Али и ако је постојала и ако постоји, та жалост македонског народа уопште није очајање и негација живота, него вапај попут оног псаламског: *Пролију йред Њим мољеније моје, йечал моју йред њим возвјешчују*. Твоја печал носи на себи печат жртве и страдања, али и незатрте љубави, из чега и настаје онај красни народни мелос и поезија.

Код нас се тако широко распространила изрека да се кроз Србију не пјева, кроз Босну не игра, а кроз тебе, Македонију, ни не пјева ни не игра, јер су домаћи непревазиђени у обома. Без даљњег, сва твоја култура данас је народна култура у свим својим облицима. И језик је потпуно народни и очитије је него код српског то да је за основицу књижевног језика узет онај говорни, али то је истовремено и онај који памти старину. Срби су се брзо досјетили, па послје Вукове реформе или преузели стране ријечи или оживили своје некадашње, па изградили какав такав књижевни језик који се “академски” доцније унапређивао. И сам Вук је насупрот својим ставовима, користио стотине српскословенских ријечи преведећи Нови Завјет. Македонци нису имали ову “академску” историју, јер је њихова земља будући тек одскора независна, 19. и 20. вијек провела у покушајима каквог таквог државотворног организовања. Још од Илинденског устанка па до данас тај процес траје, и стално говоре да ти се ноге климају, мислећи на оне које су нацртане на политичким мапама. А не виде те гдје, као у оно вријеме тако и данас, трчиш, хрлиш корацима од седам миља свом Женику у сусрет. И не питају се ко је тај Женик и коме су за мираз тако кићене све цркве којима си као бисерима опточена.

Илинденски устанак је био, као Први српски устанак, против Турака, против старе и оронуте турске империје, против албанских зулумџара, за слободу сиротиње раје, ништа неуобичајено за оновремени словенски живаљ на Балкану. Послије су се Македонци отимали од грчког утицаја и њиховог свештенства, језика и културе, руског, бугарског и других. Данас твоји имају своју европски признату државу, али трвљење са сусједима се и даље наставља и доказивање свог аутентичног етноса. Ако јесу посебан народ, треба им пустити да се покажу и докажу, а не да постављају свој национални идентитет као априори супротан српском, бугарском или неком другом.

Један од чинилаца твог свенародног јединства јесте управо Православна Црква. Срби су се формирали као народ мање-више за вријеме Светог Саве, чијом заслугом је и добијена црквена независност, али је он није отео ни од кога. Била му је дарована. Македонцима, како рече један уман човјек, данас треба један Свети Сава. И треба да се неминовно спусти офанзивна и деструктивна политика водећих главара и црквених

великодостојника који су у расколу са Васељенском Црквом и тиме ти међу ужарено жељезо на живо месо.

А народ то много и не занима, Црква је Црква и имају већма повјерења у њу, зашто и не би? У дубини имају правилну поставку ствари и вјерују својим епископима, по више генетски инкодираном повјерењу, још из турских времена, када је свештенство било једина чврста упоришна тачка у општем безакоњу... Твој народ зна да је његов прави идентитет заправо црквени, а сад их је само неко збунио и помео, па мисле да Цркву гоне због народа, и обратно. Нико их заправо не гони. Они промишљењиви и освјешћенији знају да је новијег датума то национално одређивање помјесних цркава, да је некад била Жичка архиепископија, Охридска архиепископија, Јерусалимска патријаршија и Пећка патријаршија, рецимо, као сједиште српског патријарха, односно патријарха свих православних хришћана који живе у тој области, било да је у питању Пећ, Охрид или Јерусалим. Зато нам је несхватљив скорашњи прогон и заточење владике Јована као Охридског архиепископа, од стране македонске државне и клерикалне власти.

Не може се једним потезом пера или једним декретом уништити вјековни сâд твоје земље и отцијепити од сродника и браће ти по крви. Свака твоја пештера казује друго, сваки манастир, локална ономастика *црквиниџа* и *црквине*. Нека закопају дубље од пола метра на било којој ливади, наћи ће нешто од ове негдашње “биднине”, чак пресловенске. Ископане темеље твоје цркве из 4. вијека често ће означити као “не грчки него македонски храм”, као да ништа друго у том споменику није битно? Као да су заборавили ријеч апостола Павла који каже: *Нема више Грка ни Јевреја, нема мушко ни женско, сви смо једно у Исусу Христју*. Ко има права да својата твог и нашег Кирила и Методија, Климента и Наума, Горазда, Ангеларија, Саву? И зашто? Зар они нису словенски учитељи, зар одредница “словенски” није шира од међа три македонске њиве? Не може се једним потезом пера или једним декретом уништити вјековни сâд ове земље, не могу се органске везе које постоје прекинути омчом државне границе. У питању је нека забуна ако се такво мишљење увријежило. И ако је ко коме нанио зла у отимању за територију или инсистирању на својему, нека опрости.

Први нас демантује у свакој грубој подјели Охрид и његова лучезарна љепота. Као што и опомиње тај *словенски Јерусалим*. Свако већ зна причу о 365 охридских цркава, по једној за сваки дан у години. Сваки имућнији домаћин је подизао капелицу свецу заштитнику своје породице. Највеће цркве у граду су Немањихке задужбине, а саборни храм Свете Софије је ктиторско дјело бугарског цара Самуила из 10. вијека. Данас се тај храм између осталог користи и као концертна дворана. И уистину, слушајући у наосу разигране звуке Моцартове музике које изводе пијаниста и виолиниста испред царских двери и угашених кандила на иконостасу, запахњује из сваког угла средњовјековна монументалност здања, а фреске гледају са зидова како су одувјек и гледале, било да је у

питању служба Божија или концерт класичне музике. И баш због тога се на потиљку осјећају погледи Светитеља, макар им окренули леђа и усредсредили се на звуке инструменталног извођења, као и nelaгода због тога што је неко пристао на такву метаморфозу у изворној архитектонској функцији храма. Улаз у цркву, која би требало да је саборна и други дом за сваког твог Охриђанина, наплаћује се.

Цркве су ти постале музејски простори. Ријетко их ко од мјештана посјећује, нико до туриста у својим утврђеним путањама. Овај град изгледа као изашао из оне приче са зачараним дворцем, гдје је у једном моменту зла вјештица окаменила дворац и све дворане у свој својој љепоти и сад они чекају доброг принца да их избави од скамењене непомижности и мраза непостојања. Св. Јован Канео, црква св. Климента на Плаошнику, црква св. Николе Болничког, и низ оних које вине иза других већих, ушушкане у анис и смреку, у чемпрес и боровину својих вјековних лежишта - та мала здања су некад толико сведене архитектуре да се једва разазнају од околних грађевина у дворишту. Град их држи попут крхког птичета на длану и сакрива од љубопитљивих погледа и излагања могућим опасностима. А путнику намјернику који у касна љетња поподнева, кад или су сви на језеру или у кафанама или на одмору, иде калдрмисаном путањом и немајући намјеру да разодијева мјесто којим ходи, него да га бар у својој души вјенча са вјечним оним предјелима – показује их тихо и ненаметљиво...

Човјек стварно не зна гдје је заправо дошао кад се обрете у Охриду и осврне око себе, нити у ком је времену, али осјећа да једној од цивилизација које су се уградиле у то мјесто припада свим срцем, да је култура која је слободно о Слову прословила овдје на свом језику у давна времена, говорила језиком његове вјере и његовог народа... Све молитве које смо досад упућивали Св. Клименту, на овом мјесту претачемо у земни поклон који правимо пред његовим моштима. Љубећи му кивот, цјеливамо живу сјен свог Учитеља.

Само народ и човјек који су пали у самозаборав не знају која је вриједност учитеља и како су опаки лавиринти људског знања и умовања без путовође, како је опасна изречена ријеч без свог крајњег циља, као одапета стријела која пада и убија и без знања одашиљаоца. Само бесловесан Словен не зна да је први пут прословио и своју ријеч усмјерио ка Једном циљу када је преводећи са грчког Јеванђеље Јована Громова записао: *Искони бје Слово*. И да је на словенском југу први расадник тих јеванђељских ријечи, из којих онда и произилази свака друга смислена ријеч и словљење, био овдје у Охриду прије цијелог једног хиљдугодишта. Као из скупоцјеног и сунцесабиратељног стакленика оне су се онда расадиле ка сјеверним земљама и тако постале саднице свих оних бешчислених ријечи које ће се изглагољати у наредним вијековима. Кажемо, само народ који је пао у самозаборав не зна која је вриједност Учитеља.

Лијепа земља, препознајеш ли нас кад ти идемо у походе? Испод псевдоевропских тржишних билборда, начичканих џамија, прашњавих улица твојих градова, забачених села са наоружаним албанским живљем спремним за рат, препознајеш ли нас кад тобом ходимо? Чује ли нас Свети Наум када му дођемо у рукозидану цркву, пробијајући се кроз гомиле туриста у купаћим костимима, продаваца кораља и охридских бисера, улазећи кроз капију манастирског конака претвореног у хотел? На прстима танкоћутно прилазећи моштима му, чује ли нас бар он кад му ходимо, ако ми ни мисли своје не чујемо од буке која га окружује? И брине ли се за свој народ и тјеша ли га, макар нико и не знао за тајне посјете Светитеља заштитника свих убогих, умоболних, зломислених, објармљених плећи, које витла љута бура душе и тијела?

Памти ова земља више него што свједоче њени споменици обнажени пред фотоапаратима туриста. У тишини и даље живе пештере високо у македонским стијенама и брдима, гдје су са птицама у пећинама гнијезда свијали пустињаци, гдје и ботаничарски трагач за ријетком биљком, долазећи до далеког врха мисли да је можда баш он први открио непатворену природну красоту стијене и пропланка. А онда се затекне у пештери осликаној фрескама, из времена много даљег него што сеже памћење његовог претка до деветог кољена. Овдје је природа примила свештене цјеливе једне превасходно монашке средњовјековне културе и остала заљубљена и вјерна својим просцима и украситељима до дана данашњег. И шапуће као испрошена невјеста о тој својој тајни, а ти нам је, Македонијо, само понекад преносиш, а и тада не тако да је можемо смјестити у један есеј или једну слику. Како и рече Константин Философ – коме је представљајући се као Грко-Бугаро-Србин било зазорно у оно доба средњовјековља да се сврста и у једну нацију – *Јер ову земљу не украсисмо ми ријечима, ни жиџељи који су на њој – јер од бездне кайљу у ваздух бацисмо – но Бој, који од њочейка дела и украшава...*

❖ Ања Јефтић (1980+2008)